

REGERINGEN OCH YTTRANDEFRIHETEN

DET SEMESTRANDE svenska folket fick i slutet av juni uppleva något så ovanligt som ett både kraftfullt och klagörande besked österut av sin utrikesminister. Hr Undén avisade med all den strävhet han är mäktig de ryska propåerna om »Östersjön — ett fredens hav», vilken formel realiter innefattar en för de skandinaviska ländernas säkerhet vådlig utsträckning av den ryska maktsfären. Han påminde i detta ögonblick nästan om dåvarande riksdagsmannen Undén och dennes oförskräckta uttalanden mot den nazistiska politiken under krigets mörkaste år. Han hade rentav panna att tala om Sverige som om det vore en med Sovjetunionen likaberättigad stat och tillät sig att diskutera möjligheten av en kärnvapenfri zon i det ryska basområde, som särskilt riktar sig mot Skandinavien.

Hr Chrusjtjev hade därmed fått veta att hans Sverigebesök icke skulle bjuda på annat än vad vi svenskar brukar kalla representation. Man får verkligen inte förtänka den ryske statsledaren, som vid det laget visste att han skulle få angelägnare resor att företaga, att han i den situationen lämnade återbud. Att hans motiveringar i fråga

om finkänslighet och respekt för andra länders interna politiska förhållanden inte bidrog till att ändra den allmänna uppfattningen om metoderna i rysk utrikespolitik är en sak av ringa betydelse. Ur svensk synpunkt skulle hela affären ha kunnat avskrivas — varvid förvisso många, även i regeringskretsen, kunnat draga en suck av lättnad över att deras, skall vi säga dramatiska färdighet besparats ett hårt prov.

Nu hände emellertid något allvarligt — inte för vår utrikespolitiska ställning men väl för våra inre politiska relationer.

Hr Undén började ångra sin hittills största statsmannagärning och försökte — under åberopande av de ryska motiveringarna — att skjuta över ansvaret för återbudet på oppositionsledarna och oppositionspressen. Dagens Nyheter försummade inte att upplysa utrikesministern om att tidningen med glädje bar sin del av ansvaret — i den mån man hade äran av ett sådant.

Hr Erlander framträdde samtidigt med kommentarer, som föreföll vara tillkomna med ett personligt minimum av eftertanke. Konsekvenserna av hans uttalanden —

om de verkligen representerade en politisk linje — skulle nämligen bli att kommande svenska regeringschefer finge söka investitur i Moskva.

Regeringsorganet Stockholms-Tidningen stämde in med en serie redaktionella raseriutbrott. Dess polemik riktade sig särskilt mot högerledaren. Ytterst var också hrr Erlanders och Undéns statsmannanord riktade till den oansvarige hr Hjalmarson.

Våra båda excellenser tycks emellertid i grund ha missförstått hr Hjalmarson och hans syn på sin uppgift.

Hr Hjalmarson har inte och kan inte ha något ansvar för våra officiella utrikesrelationer. Dem tillkommer det, tillsvidare, den socialdemokratiska regeringen att sköta — inom ramen för den alliansfria politik, varom allmän enighet råder. Däremot har hr Hjalmarson — *i sin friare ställning* — ett annat ansvar, nämligen att bidra till att hålla opinionen medveten om de faror för vår fred och frihet, som kan hota från Sovjetunionen och från kommunismen.

Detta sitt ansvar tager han på djupaste allvar, och regeringen borde rätteligen se med tacksamhet på hans och hr Ohlins insatser för att hålla de moraliska reaktioner levande, vilka i ett givet läge är en förutsättning för en nationell motståndsvilja och motståndskraft.

Det kan väl tänkas att hr Undéns uttalanden under kriget syntes då-

varande »ansvariga» regeringsmedlemmar lika irriterande, som hr Hjalmarsons idag förefaller de nuvarande. Torgny Segerstedt var förmodligen mera besvärande än hr Tingsten. Men var skulle vi ha stått om inte dessa och andra röster höjts? I varje regering kommer det i kritiska situationer alltid att finnas starka och svaga själar. De starka kommer alltid att behöva stödet av en upplyst opinion för att motverka de svagas beredvillighet till eftergifter. Vad hade hänt under kriget om vi varit insvepta i en ansvarsmedveten tystnad? I sista hand kan inte en demokrati leva i något slags trygghet eller, när så krävs, kämpa för sitt liv, om inte personer i hr Hjalmarsons ställning frimodigt och öppen hjärtigt ger uttryck åt de ideella värderingar, som utgör själva grundvalen för alla våra ställningstaganden. Hr Hjalmarson gör detta — med starkt personligt patos. Hans ordalag är inte — och skall rimligen inte vara — avpassade för Kreml, utan för den svenska allmänheten.

De ur både nationell och demokratisk synpunkt illojala angreppen på honom och på andra inom oppositionen, som efter bästa förstånd och samvete försöker förvalta sitt speciella politiska ansvar utgjorde själva kulmen i en oroande och förnedrande episod i svensk politik. Det förnedrande låg inte vare sig i det ryska återbudet eller motiveringarna. Det låg i den brist

på hållning, som präglad de båda innehavarna av landets högsta ämbeten vid deras handläggning av en ömtålig utrikespolitisk angelägenhet.

Likväl kunde man hoppas att de i somras aktualiserade motsättningarna mellan regeringen och det största oppositionspartiet skulle utjämnas allteftersom den led samma affären kom på större avstånd i tiden. Regeringen vet mycket väl att högerpartiet och dess ledare orubbligt håller fast vid den alliansfria linjen. Vad högern hävdar är rätten för envar — även partiledarna inom oppositionen — att erinra om vem som håller Ungern och många andra folk i slaveri och vem som varit angripare i Korea och annorstädes. Vad hr Erlander än må säga gäller därför motsättningen mellan regeringen och högerpartiet inte den svenska alliansfria politiken utan själva yttrandefriheten. Någon gång borde då förnufts röst kunna göra sig hörd även i regeringskretsar.

Denna motsättning har tyvärr i stället fördjupats genom regeringens häpnadsväckande åtgärd att avvisa hr Hjalmarson som F.N.-delegat. Regeringen har därmed brutit det traditionella samarbetet i F.N. mellan de fyra demokratiska partierna i vårt land. Den har också skapat ett intryck av svensk undfallenhet och räddhåga inför ryska missnöjesyttringar liksom av en beredvillighet till eftergifter för ryska krav.

Vi får väl se vad väljarna i sinom tid säger om detta handlingssätt. Det tillkommer dem att utkräva det politiska ansvaret för regeringens aktion. Dess innebörd och utrikespolitiska konsekvenser kommer förvisso att livligt diskuteras i riksdagen och inför valmännen.

Vad som icke kan diskuteras och från oppositionens sida icke får tolereras är de offentliga uttryck som regeringens missnöje med hr Hjalmarson givits. Denne diskvalificerades med den uttryckliga motiveringen i en regeringskommuniké att han skulle brista i ansvar och omdöme. Därmed har högerledaren och det parti han företräder tillfogats en grov kränkning, som för lång tid framåt kommer att förgifta relationerna mellan vårt lands två största partier.

Inom oppositionen måste man fråga sig med vilken rätt regeringen vågar att ex officio och inför all världen stämpla sin huvudmotståndare som personligen mindervärdig. Har måhända ett alltför långt maktinnehav givit våra styresmän den föreställningen att de företräder en högre insikt, en djupare ansvarskänsla och ett bättre omdöme än andra människor? En sådan mentalitet trodde man ändå tillhörde diktaturstaters psykologiska fenomen!

Försöker man bedöma motivet till själva åtgärden att utesluta hr Hjalmarson ur F.N.-delegationen, tycks det bara finnas en förklaring. Hr Chrusjtjev veklagade över att re-

geringen inte försvarat honom gentemot angreppen från vissa namngivna företrädare för oppositionen, däribland hr Hjalmarson. Regeringen har velat visa sin goda vilja på den punkten. Den har i princip reagerat på samma sätt som den finske presidenten inför ryska an-

grepp på ledande finska socialdemokrater. De känslor av nationell förödmjukelse som så många svenskar i dag känner inför regeringens handlingssätt förenas med en stark oro för framtiden. Vad blir nästa eftergift?